

	<p>ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»</p> <p>НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ІМ.КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО</p> <p>Кафедра: <u>конституційного права, історії та теорії держави і права</u></p>
<p>Затверджую:</p> <p>Директор навчального підрозділу</p> <hr/> <p>(підпис) А. М. Кислий</p> <hr/> <p>(П.І.Б.)</p> <p>“ ____ ” _____ 2019 р.</p>	<p>Схвалено на засіданні кафедри конституційного права, історії та теорії держави і права</p> <hr/> <p>(назва кафедри) Протокол № 1 від 29.08. 2019 р. Завідувач кафедри</p> <hr/> <p>(підпис) А. М. Подоляка</p> <hr/> <p>(П. І. Б.)</p>

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ « ПОРІВНЯЛЬНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО »

Статус дисципліни: **обов'язкова дисципліна професійної підготовки**

Освітньо-професійна програма: Міжнародні відносини

Для напрямку: **29 Міжнародні відносини**

Спеціальність: **291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії**

Спеціалізація: **Міжнародні відносини і дипломатія (країн Європейського Союзу)**

Форма навчання: **денна**; Курс: **2 (бакалавр)**; Семестр: **1**

Обсяг в кредитах ЄКТС/ Всього годин **3/90** за навчальним планом від 24.01.2018 р.

- лекції (Л) **20**
- семінарські заняття (СЗ) **10**
- практичні заняття (ПЗ)
- індивідуально-консультативна робота (ІКР)
- самостійна робота студентів (СРС) **60**

Робоча програма навчальної дисципліни складена на основі навчальної програми дисципліни «Порівняльне конституційне право» доцента кафедри Талаха А. М. (перезатверджена на засіданні кафедри конституційного права, історії та теорії держави і права протокол № 1 від 29 серпня 2019 року).

Розробник (-и) робочої програми навчальної дисципліни: Талах А. М.

Київ МАУП 2019 р.

II. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна “Порівняльне конституційне право” вивчає організацію й діяльність національних державно-правових систем, які розглядаються як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Конституційне право відноситься до галузей права, які найбільш швидко розвиваються. Тому завдання навчальної дисципліни порівняльного конституційного права полягає в розвитку і закріпленню у студентів навичок засвоєння та розуміння як позитивних, так і негативних моментів значного й різноманітного досвіду реалізації принципів конституціоналізму, який був накопичений найбільш розвинутими сучасними державами. Студенти також ознайомляться з оновленими правовими інститутами й принципами конституційного права зарубіжних країн у порівнянні з аналогічними в Україні.

Метою нормативного курсу „Порівняльне конституційне право” є формування аналітичних знань та практичних умінь щодо узагальнення державно-правової теорії та практики конституційного будівництва в Україні та у державах світу з використанням відповідної методології порівняльного правознавства.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких **компетентностей**:

- аналізувати основні чинні у сучасному світі конституційно-правові акти; сучасні моделі конституціоналізму; специфіку джерел конституційного права в країнах, які належать до різних правових систем; сучасні моделі конституції та конституційні форми безпосередньої демократії; конституційне регулювання діяльності парламенту, глави держави, уряду, судової влади та конституційної юстиції;
- співвідносити загальне та особливе в організації й функціонуванні публічно-правових інститутів різних країн;
- аналізувати джерела конституційного права України та зарубіжних країн;

- конституційно-правовий статус вищих органів державної влади у державах з різною формою правління;
- порівнювати систему державних органів України та зарубіжних країн.
- аналізувати конституційно-правові акти і визначати форму правління, державно-територіальний устрій і політичний режим країни;
- визначати закономірності розвитку теорії і практики вітчизняного та зарубіжного конституціоналізму;
- визначати і аналізувати конституційно-правові основи конституційного ладу України та зарубіжних країн;
- використовувати отримані знання стосовно конституційного захисту прав і свобод людини та громадянина;
- аналізувати зміст відповідних нормативно-правових актів та практику їх застосування;
- використовувати набуті знання на практиці.

Програма розрахована на 90 годин, із них 20 - лекцій, 10 - на проведення семінарських занять, 60 на самостійну підготовку. Лекції призначені для того, щоб викладач ознайомив студентів з основними поняттями, характерними для даного періоду і поставив деякі проблемні запитання, відповіді на які студенти знаходитимуть у додатковій літературі під час розгляду питань, що виносяться на самостійну роботу.

Курс „Порівняльне конституційне право” поділяється на два змістовні модулі.

- перший змістовний модуль – теми № 1-5;
- другий змістовний модуль – теми № 6-10.

Оцінювання знань студентів з навчальних дисциплін, формою підсумкового контролю яких є залік, здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю знань.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми підготовки фахівців за відповідним ступенем вищої освіти. Дисципліна «Порівняльне конституційне право» належить до обов’язкової дисципліни професійної підготовки за ступенем вищої освіти

«Бакалавр», для напряму: 29 Міжнародні відносини; спеціальність: 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії; спеціалізація: Міжнародні відносини і дипломатія (країн Європейського Союзу).

Статус дисципліни: обов'язкова дисциплін професійної підготовки.

III. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння програми дисципліни студент повинен:

– *знати* основні чинні у сучасному світі конституційно-правові акти, які регулюють конституційно-правові відносини в різних країнах; сучасні моделі конституціоналізму; специфіку джерел конституційного права в країнах, які належать до різних правових систем; сучасні моделі конституції та конституційні форми безпосередньої демократії; конституційне регулювання діяльності парламенту, глави держави, уряду, судової влади та конституційної юстиції, а також місцевого управління та самоврядування;

– *вміти* використовувати отримані знання стосовно конституційного захисту прав і свобод людини та громадянина; розбиратися в факторах, завдяки яким конституційна теорія перетворюється в практичний конституціоналізм; аналізувати зміст відповідних нормативно-правових актів та практику їх застосування; використовувати набуті знання на практиці;

– *розуміти* співвідношення загального та особливого в організації й функціонуванні публічно-правових інститутів різних країн.

IV. Критерії оцінювання результатів навчання

Під час вивчення дисципліни застосовується поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня навчальних досягнень під час семінарських, практичних занять та якості виконання індивідуальної і самостійної роботи та передбачає перевірку рівня засвоєння

знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого модуля навчальної дисципліни.

Поточний контроль – проведення семінарських занять, відпрацювання академічних заборгованостей.

Поточний контроль під час проведення семінарських занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого навчального (змістового) модуля навчальної дисципліни та їх корекцію. Прозорість оцінювання рівня знань студентів забезпечується чіткими критеріями.

Модульний контроль – визначає якість виконаної студентом навчальної роботи з певного навчального (змістового) модуля та оцінюється за сукупними підсумками поточної успішності, включаючи виконану індивідуальну, самостійну та модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль – виставляється як сума балів з усіх модулів навчальної дисципліни та обраховується, як правило, як середнє арифметичне складових модулів.

По закінченню вивчення навчальної дисципліни студент складає семестровий **екзамен**.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЕСТ8	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73			
60-63	E		
35-59	PX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	P	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

V. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування студентами результатів вивчення дисципліни «Порівняльне конституційне право» є:

- усний виступ;
- виконання письмового завдання;
- тестування;
- есе, дайджест;
- реферат;
- складання словника основних термінів, що визначені програмою курсу;
- ведення опорного конспекту лекцій;
- письмова контрольна робота;
- інші види навчально-наукової роботи (участь у гуртках, наукових конференціях тощо);
- підсумкова модульна робота;
- екзамен.

VI. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Курс II Семестр I Обсяг в кредитах ЄКТС/Всього годин 3/ 90 Назва теми	Кількість годин, з них:					Форма Контролю	Примітка	
		Лекції (Л)	Семінар. зан. (СЗ)	Пр., лаб. зан. (ПЗ, ЛЗ)	Інд-конс. роб. (ІКР)	Сам. роб. студ. (СРС)			
Змістовний модуль 1. Порівняльно-правові характеристики засад конституційного ладу									
1.	Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного права	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
2.	Теорія конституції та сучасні конституційні моделі	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
3.	Конституційно-правовий статус людини і громадянина	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
4.	Конституційне визначення форми держави	2	1				У, ПК, Т, СР, Р		
5.	Конституційні форми безпосереднього народовладдя. Виборче право та виборчі системи	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
Змістовний модуль 2. Конституційно-правовий статус органів публічної влади									
6.	Інститут законодавчої влади. Парламентаризм та конституційно-правовий статус парламенту	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
7.	Конституційно-правовий статус глави держави	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
8.	Конституційно-правовий статус уряду	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
9.	Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
10.	Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування	2	1			6	У, ПК, Т, СР, Р		
		20	10			60			
	ВСЬОГО	90год.							
	Форма контролю	екзамен							

Форми контролю:

Усне опитування – У

Тестування – Т

Перевірка конспектів – ПК

Перевірка завдань для самостійної роботи – СР

Контрольні роботи – КР

Реферати - Р

6.1. Плани лекцій ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСАД КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ ТА ЗМІСТ ПОРІВНЯЛЬНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Порівняльне конституційне право в системі публічного права. Взаємодія порівняльного конституційного права з іншими правовими науками. Порівняльне конституційне право як галузь права, як наука і навчальна дисципліна. Предмет регулювання та методи вивчення порівняльного конституційного права Конституційно-правові методи. Функції порівняльного конституційного права Сучасні правові системи та їх особливості. Поняття суб'єкта державно-правових відносин та їх види. Конституційно-правові відносини, їх зміст та види. Джерела порівняльного конституційного права Система порівняльного конституційного права та структура відповідного навчального курсу. Норми та інститути порівняльного конституційного права їх види.

Джерела до теми за № 1,2, 5, 14, 16, 18, 23, 31, 33, 33, 35, 50.

ТЕМА 2. ТЕОРІЯ КОНСТИТУЦІЇ ТА СУЧАСНІ КОНСТИТУЦІЙНІ МОДЕЛІ

Поняття та юридична природа конституцій порівняльного конституційного права. Основні етапи конституційного розвитку сучасних держав, їх особливості та відмінності. Сутність, зміст Конституції. Конституційні норми, їх види. Конституційні принципи. Властивості Конституції. Конституція - політичний документ. Конституція - ідеологічний документ. Структура Конституції. Види Конституцій. Порядок прийняття і внесення змін до Конституції. Способи прийняття Конституції. Процедура прийняття Конституції. Термін дії Конституції.

Джерела до теми за № 1, 2, 4, 5, 14, 16, 18, 23, 31, 32, 35, 39, 46, 50.

ТЕМА 3. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Поняття правового статусу людини і громадянина. Основні підходи до проблеми правового статусу особи. Моделі правового статусу особи. Елементи правового статусу людини і громадянина. Зародження ідеї прав людини. Закріплення правового статусу особи. Поняття «права людини» і «права громадянина» та їх співвідношення. Конституційно-правовий інститут громадянства. Поняття громадянства і підданства. Юридичні норми, що регулюють інститут громадянства. Підстави набуття громадянства. Підстави припинення громадянства. Правове положення іноземних громадян та осіб без громадянства. Класифікація прав і свобод людини і громадянина. Юридичні гарантії прав і свобод людини. Міжнародно-правові акти щодо захисту основних прав і свобод людини. Обов'язки громадянина. Поняття, суть і види правових гарантій конституційних прав і свобод особи в зарубіжних країнах. Роль омбудсманів у захисті прав людини.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 12, 14, 16, 18, 20, 25, 26, 33, 36, 40, 44, 54.

ТЕМА 4. КОНСТИТУЦІЙНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМИ ДЕРЖАВИ

Поняття форми держави. Полікратична форма держави. Монократична форма держави. Сегментарна форма держави. Форми правління в зарубіжних країнах. Види форм правління. Поняття та основні ознаки монархії. Абсолютна та обмежена монархія. Виборна монархія. Теократична монархія. Поняття та основні ознаки республіки. Види республіканських форм правління у зарубіжних країнах. Президентська республіка. Парламентська республіка. Змішана республіка. Нетипові форми правління. Форми державного устрою в зарубіжних країнах. Проста і складна форми державного устрою. Унітарна держава: поняття та основні ознаки. Централізована унітарна держава. Децентралізована унітарна держава. Відносно централізована унітарна держава. Адміністративно-територіальний поділ. Види автономій. Правовий статус автономій. Поняття та основні

ознаки федерації. Види федерацій. Структура федерацій. Суб'єкти федерації та їх правове положення. Розподіл компетенції між федерацією та її суб'єктами. Поняття та сутність конфедерації. Поняття державного режиму. Види та характеристика державних режимів.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 13, 14, 16, 18, 23, 27, 34, 50.

ТЕМА 5. КОНСТИТУЦІЙНІ ФОРМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО НАРОДОВЛАДДЯ. ВИБОРЧЕ ПРАВО ТА ВИБОРЧІ СИСТЕМИ

Сутність та форми демократії. Безпосередня демократія: поняття та загальна характеристика. Принципи безпосередньої демократії. Форми прямої та непрямой демократії в зарубіжних країнах. Конституційні засоби прямої демократії. Інститут референдуму. Роль референдумів в зарубіжних країнах. Види референдумів. Класифікація референдумів. Особливості процедури проведення референдуму в зарубіжних країнах. Правові наслідки референдумів в зарубіжних країнах. Народна законодавча ініціатива. Збори, мітинги, походи, демонстрації та народні ініціативи. Поняття та сутність виборчого права. Активне і пасивне виборче право. Основні принципи виборчого права. Види виборів. Виборчі цензи. Виборчі системи та особливості виборчого процесу. Стадії виборчого процесу. Виборча система. Пропорційна виборча система та її види. Мажоритарна виборча система та її види. Змішана виборча система.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 7, 11, 14, 16, 18, 23, 31, 35, 50, 53.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

ТЕМА 6. ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ. ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПАРЛАМЕНТУ.

Місце і роль парламенту серед вищих органів держави. Парламентаризм і парламентські моделі. Поняття та класифікація парламентів.

Структура парламентів та порядок формування палат. Комітети (комісії), парламентські фракції. Керівні органи палат. Двопалатний парламент. Внутрішня організація палат парламенту. Керівні органи палат.

Порядок роботи парламентів: сесії і загальні парламентські процедури. Законодавчий процес. Спеціальні парламентські процедури. Повноваження парламенту в зарубіжних країнах. Непарламентські форми здійснення законодавчої влади. Законодавча ініціатива, її види. Подолання розбіжностей між палатами. Відповідальність парламентів і депутатів.

Правове становище члена парламенту, права і обов'язки парламентарія. "Вільний" та "імперативний" мандат депутатів парламенту. Припинення депутатських повноважень. Парламентський імунітет. Індемнітет. Відповідальність депутатів. Законодавчий процес. Обговорення та прийняття закону. Особливості ратифікації і денонсації міжнародних договорів.

Повноваження парламентів у сфері оборони і зовнішньої політики. Контрольні повноваження (парламентський контроль). Форми парламентського контролю. Депутатські (парламентські) запити. Інститут омбудсмена. Постанова питання про довіру уряду та винесення резолюції недовіри. Судові (квазісудові) функції парламентів.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 12-16, 18, 19, 22, 33, 38, 45, 47, 53, 56.

ТЕМА 7. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГЛАВИ ДЕРЖАВИ

Поняття глави держави. Монарх - глава держави. Порядок (система) престолонаслідування. Особливості спадкування престолу. Правове положення монарха. Особливості прав, пільг, привілеїв.

Конституційно-правовий статус Президента в Україні та зарубіжних країнах. Законодавчі вимоги до кандидатів на пост президента, термін повноважень. Способи обрання президента. Повноваження глави держави.

Президент як гарант конституції. Роль президента у формуванні вищих органів держави. Глава держави - верховний головнокомандувач. Президент як гарант прав і свобод громадян. Дорадчі органи при президенті. Відповідальність президента. Форми імпічменту.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 12, 14, 16, 17-19, 28, 33, 41, 50.

ТЕМА 8. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УРЯДУ

Політична і адміністративна виконавча влада. Система органів виконавчої влади. Взаємовідносини між органами законодавчої і виконавчої влади.

Місце уряду в системі вищих органів держави. Класифікація урядів зарубіжних країн. Види урядів залежно від їх партійного складу. Партійні уряди — однопартійні та багатопартійні (коаліційні). Безпартійні уряди. Види урядів залежно від відносин з парламентом — уряд більшості та уряд меншості. Конституційний і фактичний статус Уряду в залежності від форм державного правління в зарубіжних країнах.

Структура і організація урядів. Парламентський і позапарламентський спосіб формування уряду. Склад і структура уряду. Роль голови уряду в сучасних умовах.

Порядок діяльності уряду. Урядова правотворчість. Нормативно-правові акти уряду. Делеговане законодавство. Компетенція урядів. Підстави і порядок припинення повноважень уряду.

Конституційна відповідальність урядів (органів виконавчої влади). Відповідальність уряду перед парламентом. Політична відповідальність. Юридична (судова) відповідальність, її форми. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади.

Джерела до теми за № 1, 3, 5, 12, 13, 16, 17, 28, 33, 41, 50, 52.

ТЕМА 9. КОНСТИТУЦІЙНІ МОДЕЛІ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВОСУДДЯ

Судова влада в системі розподілу влад. Поняття, особливості та конституційні принципи організації судової влади.

Система судової влади. Види судових органів в зарубіжних країнах. Система судів загальної юрисдикції. Способи формування судів. Конституційні принципи правосуддя. Конституційна юстиція: поняття та загальна характеристика. Види спеціалізованих органів конституційної юстиції. Способи формування органів конституційної юстиції. Вимоги, що висуваються до кандидатів на посаду судді Конституційного суду (ради). Повноваження органів конституційного правосуддя.

Структура судової влади. Суддівський корпус. Правосуддя. Самостійність судової влади. Специфічні органи з судовими повноваженнями. Палата Лордів Великобританії. Державна Рада Франції. Види судових органів. Органи досудового слідства (медіатори, консіліатори, посередники). Суди загальної юрисдикції. Спеціалізовані суди. Інстанційність судових органів. Суди першої інстанції. Апеляційні суди. Касаційні суди. Правовий статус суддів. Призначуваність, незмінність і незалежність суддів. Суддівська несумісність. Суддівський імунітет.

Моделі судових систем. Англосаксонська модель. Романо-германська модель. Соціалістична модель. Мусульманська модель. Особливості організації судових систем у державах з унітарною і федеративною формами державного устрою. Системи судів загальної юрисдикції. Спеціалізовані системи судів. Адміністративна юстиція. Трудові суди. Суди з соціальних спорів. Мусульманські суди. Суди звичаєвого права. Церковні суди. Надзвичайні суди.

Конституційні засади правосуддя в зарубіжних державах. Доступ до правосуддя. Гарантія підсудності. Відкритість і гласність правосуддя. Усний характер процесу. Змагальність. Право громадян на захист. Вимога мотивованості. Право на оскарження рішень суду. презумпція невинуватості. Незворотність дії закону. Участь населення у відправленні правосуддя. Суд присяжних. Інститут судових засідателів (шеффенів, ассизів).

Органи суддівського самоврядування. Магістратура. Участь органів суддівського самоврядування у формуванні суддівського корпусу. Органи і установи, що сприяють судовій владі. Правовий статус суддів, прокурорів. Адвокатура. Судова поліція. Судові виконавці. Нотаріуси.

Джерела до теми за № 1,2, 5, 14, 16, 18, 23, 31, 33, 33, 35, 50.

ТЕМА 10. КОНСТИТУЦІЙНІ МОДЕЛІ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Поняття місцевого самоврядування та місцевого управління. Принцип визнання і гарантування місцевого самоврядування як одна з основ конституційного ладу.

Функції та принципи місцевого самоврядування. Моделі місцевого самоврядування. Конституційні основи місцевого самоврядування. Система органів місцевого самоврядування. Порядок формування та форми діяльності органів місцевого самоврядування. Компетенція органів місцевого самоврядування, їх взаємодія з органами державної влади.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 6, 7, 12, 14, 16, 18, 21, 28, 33, 50, 55.

6.2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Практичні (семінарські) заняття є логічним продовженням лекційного курсу. На них поглиблюють, закріплюють та деталізуються знання, отримані під час лекції і в результаті самостійної роботи.

Практичні (семінарські) заняття спрямовані на підвищення теоретичного рівня знань у галузі порівняльного конституційного права, більш поглиблене вивчення складних або дискусійних питань відповідної теми, на поточний контроль засвоєння знань, умінь, навичок студентів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСАД КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ

Тема 1. Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного права

План семінарського заняття:

1. Порівняльне конституційне право як галузь права, як наука і навчальна дисципліна
2. Предмет і метод конституційно-правового регулювання.
3. Норми конституційного права і конституційно-правові інститути.
4. Система порівняльного конституційного права.
5. Конституційно-правові відносини. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відношень.
6. Джерела порівняльного конституційного права.
7. Конституційне право України та порівняльне конституційне право.

Джерела до теми за № 1,2, 5, 14, 16, 18, 23, 31, 33, 33, 35, 50.

Тема 2. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі

План семінарського заняття:

1. Поняття та юридична природа конституцій.
2. Основні етапи конституційного розвитку сучасних держав, їх особливості та відмінності.
3. Сутність, зміст конституції.
4. Конституційні норми, їх види.
5. Конституційні принципи та властивості конституції.
6. Структура конституції.
7. Види конституцій.
8. Процедура прийняття Конституції та порядок прийняття і внесення змін до Конституції.

Джерела до теми за № 1, 2, 4, 5, 14, 16, 18, 23, 31, 32, 35, 39, 46, 50.

Тема 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина

План семінарського заняття:

1. Конституційно-правовий статус особи та його елементи.
 2. Особа, суспільство і держава.
 3. Державно-правовий статус інших категорій осіб (іноземців, біпатридів, апатридів, біженців) та види спеціальних режимів по відношенню до них.
 4. Громадянство (підданство) в зарубіжних країнах.
 5. Способи набуття громадянства. Вихід, втрата та позбавлення громадянства.
 6. Принципи конституційного статусу особи.
 7. Конституційні права, свободи та обов'язки їх класифікація.
 8. Система гарантій прав і свобод людини і громадянина.
- Джерела до теми за № 1, 2, 5, 12, 14, 16, 18, 20, 25, 26, 33, 36, 40, 44, 54.

Тема 4. Конституційне визначення форми держави

План семінарського заняття:

1. Форма держави як інститут порівняльного конституційного права.
2. Полікратична, монократична та сегментарна форми держави.
3. Конституційне закріплення форми правління.
4. Конституційне закріплення державного устрою.
5. Автономія, її види: політична автономія, адміністративна автономія.
6. Державно-правовий режим у зарубіжних країнах.
7. Відображення політичного режиму в конституційному управі

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 8, 9, 14, 16, 18, 19, 24, 31, 34, 37, 48, 49.

Тема 5. Конституційні форми безпосереднього народовладдя.

Виборче право та виборчі системи

План семінарського заняття:

1. Сутність та форми демократії. Конституційні засоби прямої демократії.
2. Поняття, сутність, принципи та види виборчого права.

3. Поняття і види виборів. Історична ретроспектива проведення виборів в зарубіжних країнах.

4. Выборчі системи (поняття, види).

5. Порядок організації і проведення виборів (особливості конституційного закріплення та етапи виборчого процесу).

6. Референдум, його поняття, види та соціальна функція референдуму.

7. Практика референдумів у різних країнах і їх оцінка. Плебісцит.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 7, 11, 14, 16, 18, 23, 31, 35, 50, 53.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Тема 6. Інститут законодавчої влади. Парламентаризм та конституційно-правовий статус парламенту

План семінарського заняття:

1. Парламент, його структура (внутрішня та зовнішня).

2. Структура парламенту:

а) двопалатні парламенти;

б) однопалатні парламенти.

3. Способи формування палат двопалатного парламенту та однопалатного парламенту.

4. Конституційно-правове становище депутата: депутатський імунітет та індемнітет.

5. Компетенція парламентів.

6. Законодавча процедура в парламентах та її основні стадії.

7. Контроль парламенту над діяльністю уряду в парламентських державах.

8. Діяльність парламенту в сфері економіки. Зовнішньоекономічні та судові повноваження парламенту.

9. Форми парламентського контролю за діяльністю уряду: вотум довір'я і недовір'я, конституційний вотум, резолюція осуду, інтерпеляція, комітети по розслідуванню, омбудсмани.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 12-16, 18, 19, 22, 33, 38, 45, 47, 53, 56.

Тема 7. Конституційно-правовий статус глави держави

План семінарського заняття:

1. Компетенція глави держави в залежності від форми правління і політичного режиму.

2. Поняття глави держави. Правове положення монарха.

3. Порядок (система) престолонаслідування. Особливості спадкування престолу.

4. Конституційно-правовий статус Президента в зарубіжних країнах. Законодавчі вимоги до кандидатів на пост президента, термін повноважень.

5. Способи обрання президента.

6. Повноваження глави держави.

7. Роль президента у формуванні вищих органів держави.

8. Президент як гарант конституції. Глава держави - верховний головнокомандувач. Президент як гарант прав і свобод громадян. Дорадчі органи при президенті.

9. Відповідальність президента. Форми імпічменту.

10. Акти глави держави. Контрасигнатура актів глави держави.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 12, 14, 16, 17-19, 28, 33, 41, 50.

Тема 8. Конституційно-правовий статус уряду

План семінарського заняття:

1. Система органів виконавчої влади. Місце уряду в системі вищих органів.

2. Поняття, склад та структура уряду.

3. Види уряду. Уряд і кабінет.
 4. Функції та повноваження уряду.
 5. Голова уряду, його конституційно-правовий статус та повноваження.
 6. Конституційно-правова відповідальність уряду.
 7. Відомства і органи, які функціонують при уряді і його голові.
- Джерела до теми за № 1, 3, 5, 12, 13, 16, 17, 28, 33, 41, 50, 52.

Тема 9. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя

План семінарського заняття:

1. Поняття судової влади і її місце в системі розподілу влади. Основні принципи організації та діяльності судової влади.
2. Конституційно-правові принципи організації судової влади у демократичних державах та у процесі відправлення правосуддя.
3. Судові органи: види, структура та порядок формування.
4. Структура судової влади в зарубіжних країнах. Системи судів загальної юрисдикції. Спеціалізовані судові системи. Конституційний статус суддів в зарубіжних країнах та вищі органи судової влади. Допоміжні органи у здійсненні правосуддя судами. Способи формування судів.
5. Конституційно-правовий статус суддів. Вимоги до особи, що претендує на посаду судді.
6. Моделі судових систем, їх структура та характеристика.
7. Поняття і становище інституту конституційного контролю.
8. Органи конституційного нагляду і контролю та конституційна юстиція.
9. Функції органів конституційного контролю.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 5, 12, 14, 16, 18, 23, 29, 33, 42, 43, 46, 51.

Тема 10. Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування

План семінарського заняття:

1. Поняття місцевого самоврядування та місцевого управління.
2. Принцип визнання і гарантування місцевого самоврядування як одна з основ конституційного ладу.
3. Основні моделі та концепції (теорії) місцевого самоврядування.
4. Порядок організації, структура й функції місцевих органів самоврядування і управління.
5. Відносини органів місцевого самоврядування з центральною владою.
6. Форми і способи контролю з боку центральної влади.
7. Відповідальність органів місцевого самоврядування.
8. Конституційно-правовий статус депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 6, 7, 12, 14, 16, 18, 21, 28, 33, 50, 55.

6.3. Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСАД КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ

Тема 1. Поняття, предмет та зміст порівняльного конституційного права

Завдання для самостійного вивчення:

1. Визначте етапи становлення науки порівняльного конституційного права.
2. *Засвоїти поняття та терміни з відповідної теми:* порівняльне конституційне право, інститут конституційного права, джерела права, конституційний закон, судовий прецедент, правова доктрина, міжнародно-правовий акт, система порівняльного конституційного права, функції державного права зарубіжних країн.
3. Пояснити суть принципів ПКП.

4. Історія становлення ПКП як галузі права?

5. Проаналізуйте розвиток політико-правових поглядів видатних діячів, учених щодо проблемних питань ПКП?

теми рефератів:

- поняття та особливості конституційно-правових відносин;
- порівняльний аналіз джерел конституційного права у різних країнах світу;
- методи науки державного (конституційного) права зарубіжних країн.

Тема 2. Теорія конституції та сучасні конституційні моделі

Завдання для самостійного вивчення:

1. Як співвідносяться значення юридичної та фактичної конституції?

2. *Засвоїти поняття* конституція, фактична конституція, юридична конституція, конституція – основний закон, верховенство конституції, писана конституція, неписана конституція, жорстка конституція, гнучка конституція, октройована конституція, конституційний нагляд.

3. Назвіть основні риси та особливості порівняльного конституційного права.

4. Розтлумачте поняття та види конституції.

5. Назвіть властивості конституції.

6. Проаналізуйте історію становлення конституції як основного закону держави.

7. Виокремте особливості внесення змін до жорстких конституцій.

8. Проаналізуйте розвиток політико-правових поглядів видатних діячів, учених щодо питань становлення конституціоналізму.

теми рефератів:

- порівняльний аналіз моделей писаних конституцій США, Німеччини, Франції, Польщі;
- порядок внесення змін до конституцій США, Німеччини, Франції, Італії, Російської Федерації

Тема 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина

Завдання для самостійного вивчення:

1. Розкрийте значення громадянства та підданства для людини.
2. *Засвоїти поняття та терміни* з відповідної теми: права людини, громадянські права, політичні права, економічні права, соціальні права, механізм реалізації прав та свобод, омбудсман, підданство, громадянство, національність, натуралізація, денатуралізація, філіація, оптація, реєстрація, репатріація, апатриди, біпатриди, іноземці.
3. Поняття та види прав і свобод людини?
4. Визначте особливості конституційного регулювання інститут громадянства?
5. Посада омбудсмен як гарант реалізації прав людини.
6. Що таке обов'язки людини і громадянина?
7. Проаналізуйте розвиток політико-правових поглядів видатних діячів, учених щодо питань прав і свобод людини і громадянина.

теми рефератів:

- обов'язки людини і громадянина в зарубіжних країнах;
- режим іноземних громадян і осіб без громадянства;
- місце омбудсмана в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина.

Тема 4. Конституційне визначення форми держави

Завдання для самостійного вивчення:

1. Яким чином співвідносяться поняття «політичний режим» та «державний режим»?
2. *Засвоїти поняття та терміни* з відповідної теми: форма держави, форма правління, форма державного устрою, державний режим, політичний режим, республіка, президентська республіка, парламентська республіка, змішана республіка, монархія, конституційна монархія, унітарна держава, федерація, конфедерація, імперія, демократичний режим, антидемократичний режим, авторитарний режим, тоталітарний режим, тиранія, деспотія.

3. Дайте визначення поняття абсолютної монархії.
4. Назвіть особливості обмеженої монархії.
5. Навести приклади унітарних держав.
6. Навести приклади федеративних держав.
7. Чим відрізняється авторитарний режим від тоталітарного?
8. Чим відрізняється демократичний режим від ліберального?
9. Проаналізуйте розвиток політико-правових поглядів видатних діячів, учених щодо питань форми держави.

теми рефератів:

- охарактеризувати певну державу (на свій вибір) за формою державного правління;
- конституційний статус і роль монарха у розвинутих країнах;
- охарактеризувати певну державу (на свій вибір) за формою державного устрою;
- конституційно-правовий статус автономій у Великобританії, Італії, Іспанії.

Тема 5. Конституційні форми безпосереднього народовладдя. Виборче право та виборчі системи

Завдання для самостійного вивчення:

1. Перелічіть види референдумів. Які з них використовуються (наведіть приклади країн).
2. У чому схожість та відмінність таких конституційно-правових інститутів, як вибори, відкликання та референдум?
3. Навіщо потрібні вибори? Чому вони використовуються для формування не всіх державних органів?
4. Які принципи виборчого права Ви знаєте?
5. Яке Ваше ставлення до виборчих цензів? Обґрунтуйте свою відповідь.
6. Які значення терміну «електорат» Вам відомі?
7. Яка різниця між виборцем та виборщиком?

8. Які необхідні ознаки демократичного виборчого процесу?

9. Які види виборчих одиниць Вам відомі? В чому мета «виборчої геометрії» і в яких формах вона проявляється?

10. Яким має бути демократичне регулювання фінансування виборів?

11. Як Ви ставитесь до інституту відкликання? Чому він не отримав широкого застосування?

12. В чому полягає соціальна цінність референдуму? В чому його недоліки та переваги як способу прийняття державних та самоуправлінських рішень?

13. Які класифікації та види референдумів Вам відомі?

14. Засвоїти поняття та терміни з відповідної теми: об'єктивне виборче право, суб'єктивне виборче право, сутність виборів, абсолютна не виборність, виборчі органи, мажоритарна система, пропорційна система, змішана система, абсентеїзм, кумулятивний вотум, природна квота, штучна квота.

теми рефератів:

- поняття та види виборчих цензів;
- виборчі системи, що застосовуються при виборах у парламенту Великобританії, Франції та Німеччині;
- поєднання мажоритарної і пропорційної виборчих систем у деяких країнах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Тема 6. Інститут законодавчої влади. Парламентаризм та конституційно-правовий статус парламенту

Завдання для самостійного вивчення:

1. Визначте особливості формування однопалатних та двопалатних парламентів

2. Яке місце посідає парламент в системі розподілу влад?
3. Чи здійснюється законодавча функція у відсутності парламенту чи поза ним?
4. Які функції, окрім законодавчої, виконує парламент?
5. В чому проявляється представницький характер парламенту?
6. Що представляє собою законодавство як діяльність? Які значення цього терміну Вам ще відомі?
7. Які існують форми парламентського контролю?
8. Що означає ратифікація та денонсація міжнародних договорів? Навіщо необхідна участь парламенту в цьому процесі?
9. Що представляє собою делеговане законодавство, які тут функції парламенту?
10. Які існують двопалатні системи парламенту і навіщо вони потрібні?
11. В чому різниця імперативного та вільного мандату в теорії і на практиці?
12. Яка різниця між сесією та засіданням?
13. Яке значення декількох читань під час обговорення законопроєкту?
14. Якими можуть бути результати парламентських розслідувань?
15. Чим відрізняється імпічмент від політичної парламентської відповідальності?
16. Яка різниця між депутатом та делегатом?

теми рефератів:

- конституційна модель законодавчої влади (порядок формування, структура, повноваження);
- поняття та основні стадії законодавчого процесу на прикладі різних країн

Тема 7. Конституційно-правовий статус глави держави

Завдання для самостійного вивчення:

1. Визначте конституційно-правовий статус глави держави за різних форм правління.

2. Засвоїти поняття та терміни з відповідної теми: статус глави держави, обрання президента, контра сигнатура, регламентарна влада, абсолютне вето, президентура, повноваження глави держав, імпічмент.

3. Опрацювати питання, які будуть подані у варіанті тестових завдань:

- Інститут президентства було запроваджено у (ст.)...
- До особливостей статусу монарха слід віднести...
- У державах з якою формою правління передбачена посада віце-президента...
- Імпічмент це...
- Види виборів президента в зарубіжних країнах...
- Чи може мати місце контрасигнування актів глави держави окремими міністрами в інституті президентства...

4. В чому полягає відмінність у статусі між посадою президента та монарха?

5. Яку роль відіграє президент в державі?

6. Які вимоги існують до кандидатів у президенти в зарубіжних країнах?

7. Яку роль відіграє посада віце-президента?

8. В чому сутність концепції президента-арбітра?

9. Види виборів президента?

10. Які недоліки існують в інституті президентства та монарха?

11. В чому схожість і різниця статусів монарха та президента при парламентарних формах правління?

теми рефератів:

- поняття імпічменту президента, його підстави, процедура, наслідки;
- порівняльний аналіз конституційного статусу Президента США, Франції, Італії.

Тема. 8. Конституційно-правовий статус уряду

Завдання для самостійного вивчення:

1. Охарактеризуйте допоміжні органи уряду в різних країнах.
2. Засвоїти поняття та терміни з відповідної теми: виконавча влада, уряд, прем'єр – міністр, міністерство, міністр, міністр без портфелю, урядова відповідальність, орган виконавчої влади, місцевий орган виконавчої влади, центральний орган виконавчої влади.
3. Що собою представляє виконавча влада? Як вона співвідноситься з поняттями «адміністративна влада», «виконавчо-розпорядча діяльність», а також «державне управління»?
4. Визначте особливості формування уряду в зарубіжних країнах?
5. Які існують функції уряду?
6. В чому особливості статусу глави уряду?
7. Випадки дострокового припинення повноважень уряду?
8. Яка система виконавчої влади в окремих зарубіжних країнах?
9. Як співвідносяться при різних формах правління глава держави та глава виконавчої влади?

теми рефератів:

- конституційну відповідальність уряду;
- порівняльно-правовий аналіз статусу прем'єр-міністра в зарубіжних країнах.

Тема 9. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя

Завдання для самостійного вивчення:

1. Визначте позитивні та негативні ознаки сучасних моделей судових систем.
2. Що представляє собою судова влада в чому полягає її призначення?
3. Які відносини судової влади з іншими гілками влади?
4. Чим пояснюється полі системність судової влади в багатьох країнах?
5. Засвоїти поняття та терміни з відповідної теми: суд, суддя, юрисдикція, конституційне правосуддя, принципи правосуддя, суд присяжних, судовий прецедент, ювенальні суди.

6. Що означає магістратура? Що представляють собою вищі ради магістратури та подібні їм органи?
7. Порівняйте конституційні принципи судочинства в різних країнах світу.
8. Чим відрізняється адміністративна юрисдикція від адміністративної юстиції?
9. Чому французьку Конституційну раду неможна вважати конституційним судом?
10. Чим конституційне провадження відрізняється від цивільного та кримінального?

Тема 10. Конституційні моделі місцевого управління та місцевого самоврядування

Завдання для самостійного вивчення:

1. Проведіть порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу.
2. Чим відрізняється політико-територіальний поділ від адміністративно-територіального?
3. Яка різниця між територіальним поділом та територіальним устроєм?
4. Що представляє собою територіальний округ? Які види територіальних округів Вам відомі?
5. Яке співвідношення між автономією та самоуправлінням?
6. Яка держава більш демократична – централізована чи децентралізована, федеративна чи унітарна і чому?
7. В чому різниця термінів «федеративний» та «федеральний»?
8. Як співвідносяться форма правління та форма територіального устрою?
9. Чи володіють компетенцією федеральні території та залежні території?

10. Як співвідносяться між собою поняття «автономія» та «самоуправління», «автономія» та «федерація», «суверенітет» та «федерації»?

11. Чи є підлеглими органи виконавчої влади суб'єктів федерації виконавчим органам федеральним?

теми рефератів:

- моделі місцевого самоврядування в різних країнах світу (на прикладі декількох країн);
- порядок формування і структура представницьких органів місцевого самоврядування (на прикладі певної країни на свій вибір).

6.4. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуальна робота студентів включає в себе: підготовку рефератів (есе); анотування вивченої додаткової літератури з даної дисципліни; розробку схем, таблиць; виконання та захист курсової роботи; опублікування тез наукових повідомлень і статей.

Індивідуальна робота студента є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для як найповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Важливою формою організації навчання є індивідуальні завдання. Вони мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Можливі й інші види індивідуальної роботи. Вибір теми й виду індивідуальної роботи відбувається на початку навчального семестру за погодженням з кафедрою. Організацію, контроль та оцінку якості її виконання здійснює викладач та/або науковий керівник, закріплений кафедрою за академічною групою, до якого студентам потрібно звертатися в

разі виникнення запитань. Індивідуальна робота надається не пізніше як за два тижні до початку сесії в паперовому вигляді.

Анотування є одним із видів індивідуальної роботи, мета якої полягає у поглибленні знань певної актуальної проблеми і водночас удосконаленні навичок самостійного дослідження з елементами наукового аналізу, здатності робити узагальнення й висновки. Незважаючи на те, що анотування – це стисла характеристика змісту монографії, наукових статей, інших матеріалів і, на перший погляд, здається, що це просто й не дуже цікаво, проте поставитись до такої роботи слід відповідально, а головне – виявити самостійність суджень на підставі уважного осмисленого прочитання тексту. Структуру анотації визначає сам студент, а обсяг анотації має становити 5-7 сторінок.

Реферат – це короткий виклад (перед аудиторією або в письмовій формі) наукової праці, вчення, змісту книги тощо. Це може бути доповідь на будь-яку тему, що складається з огляду літературних та інших джерел. Реферат служить ефективним засобом підготовки студента до семінару. В межах, визначених тематичним планом дисципліни, студент може самостійно вибрати тему реферату з визначеної проблематики, або запропонувати свою тему. У такому випадку вибрана тема повинна бути узгоджена з викладачем, який проводить семінарські заняття.

Літературні джерела студент підбирає самостійно. Роботу з літературою потрібно починати зі складання повного списку книг, статей, нормативних документів з обов'язковим посиланням на джерело. Для підготовки реферату рекомендується використовувати каталог періодичних видань, довідників і нормативних матеріалів.

Зміст роботи треба викладати стисло, лаконічно, не припускаючи повторень та непотрібних відступів від теми.

Текст реферату має бути набраний на комп'ютері. Загальний обсяг - не більше 10-15 сторінок. Текст роботи слід писати тільки на одній сторінці стандартного аркуша та розміщувати таким чином, щоб залишалися поля по 20 мм згори та знизу, 30 мм ліворуч і 15 мм праворуч. Номери сторінок

проставляються у верхньому правому кутку. Титульний аркуш вважається першою сторінкою і номер на ньому не ставиться. В кінці реферату оформляють список використаної літератури.

Презентація реферату проходить на семінарському занятті, де розглядається дана тема або може бути захищений на індивідуальному занятті. Доповідь по темі реферату не повинна перевищувати 7-10 хвилин.

Презентація реферату є основою для проведення дискусії.

Есе являє собою науковий, критичний чи інший нарис, який вирізняється оригінальністю суджень і вишуканістю форми.

Есе – це творча робота студента із власним баченням певної проблематики та її розв'язання, яка повинна містити аналітичний виклад опрацьованого матеріалу.

Есе – невеликий текст, що виражає підкреслено індивідуальну точку зору автора. Тут обов'язковим є вміння висловлювати свої думки не тільки в слух, а й уміння викладати їх на папері.

Есе – це невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми; це жанр, який лежить на перетині художньої, публіцистичної або науково-популяризаторської творчості.

Визначальними рисами есе, як правило, є:

- незначний обсяг;
- конкретна тема, яка викладається у вільному, суб'єктивному її тлумаченні;
- вільна композиція;
- дещо парадоксальна манера мислення;
- як правило, це нове, суб'єктивне слово про щось.

Тема есе погоджується з викладачем, виконується письмово обсягом 7-10 сторінок.

Міні-лекція як один зі словесних методів навчання передбачає усний виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризується

значною ємністю та складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень.

Мета проведення міні-лекції— подання навчальної інформації, установлення прямого зв'язку між доповідачем і слухачами, визначення напрямків самостійної роботи практичного значення.

**РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ
ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ №1
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСАД
КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ**

1. Співвідношення порівняльного конституційного права з міжнародним правом.
2. Держава як суб'єкт конституційно-правових відносин.
3. Основні риси та особливості державного права зарубіжних країн.
4. Формалізовані джерела конституційного права зарубіжних країн.
5. Державне право зарубіжних країн як наука, галузь права та навчальна дисципліна.
6. Сучасні тенденції визначення кола об'єктів конституційно-правового регулювання.
7. Загальна характеристика конституції Франції.
8. Загальна характеристика конституції КНР.
9. Загальна характеристика конституції США.
10. Міжнародно-правові проблеми громадянства в умовах глобалізації.
11. Тероризм та його прояви. Роль ЗМІ у цьому процесі.
12. Соматичні права людини.
13. Імідж політичного лідера.
14. Фінансова діяльність політичних партій та державний контроль за нею у зарубіжних країнах.
15. Конституційно-правовий інститут обов'язків, його еволюція.

16. Історичний розвиток прав і свобод людини.
17. Міжнародно-правові стандарти, що діють у сфері здійснення юридичної практичної діяльності.
18. Президентські республіки.
19. Особливості змішаних форм правління.
20. Парламентські форми правління.
21. Авторитарні режими (ознаки, сутність, характерні риси).
22. Російський федералізм.
23. Організаційна структура політичних партій.
24. Організаційна структура політичних партій у США.
25. Організаційна структура політичних партій у Великобританії.
26. Організаційна структура політичних партій у Індії.
27. Лівійська джамахірія як специфічна форма правління.
28. Причини та наслідки «Арабської весни» 2010-2011рр.
29. Сучасні технології (електронного) голосування.
30. Правова культура виборців.
31. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства.
32. Виборчі цензи та практика їх використання.
33. Організація та проведення референдумів в зарубіжних країнах.
34. Особливості проведення виборів в США.
35. Особливості проведення виборів в Італії.
36. Особливості проведення виборів в Японії.
37. Конституційні принципи зовнішньої та внутрішньої політики Китаю.
38. Роль комуністичної партії в політичному житті Китаю.
39. Партійна система ФРН.
40. Проблема вимушених переселенців.
41. Електронна демократія в зарубіжних країнах.
42. Конституційні засоби удосконалення і гармонізації міжнаціональних відносин.

43. Поняття і склад державної території, проблеми оборони і захисту.
44. Поняття, види, порядок встановлення та режими державних кордонів.
45. Особливості монархічної форми правління на сучасному етапі.
46. Громадянство Європейського Союзу.
47. Проблеми правового статусу поліпатридів.
48. Конституційний статус релігійних об'єднань.
49. Державні символи та правовий порядок їх використання і захисту.

РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ №2

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

1. Особливості правового статусу глави держави в Італії.
2. Взаємовідносини глави держави з іншими органами державної влади.
3. Принципи виборчого права глави держави.
4. Регламентація лобізму в зарубіжних країнах.
5. Відповідальність глави .
6. Юридичний і фактичний статус глави держави.
7. Вимоги до особи президента у різних державах світу.
8. Особливості правового статусу монарха в зарубіжних країнах.
9. Депутатські привілеї та обмеження.
10. Особливості правового статусу глави держави в Японії.
11. Інститут президента та віце-президента у конституційному праві зарубіжних країн.
12. Повноваження органів виконавчої влади зарубіжних країн у сфері національної безпеки.

13. Роль органів виконавчої влади у законодавчому процесі зарубіжних країн.
14. Історія парламентаризму.
15. Законодавча ініціатива.
16. Взаємодія парламенту з іншими органами державної влади.
17. Способи формування парламентів.
18. Спікер парламенту, його місце та роль в діяльності парламенту.
19. Особливості організації діяльності парламенту у Великобританії.
20. Особливості організації діяльності парламенту у ФРН.
21. Інститут суду присяжних.
22. Органи міжнародної юстиції.
23. Поняття, особливості формування та діяльності урядів в країнах Європи: Франція, Німеччини, Великобританія, Італія, Польща, Чехія, Російська Федерація.
24. Поняття, особливості формування та діяльності урядів в країнах Північної та Південної Америки: США, Канада, Бразилія, Куба, Аргентина, Уругвай, Парагвай, Чилі.
25. Поняття, особливості формування та діяльності урядів в країнах Азії: Китай, Індія, Японія.
26. Поняття, особливості формування та діяльності урядів в африканських країнах: Єгипет, ПАР, Сомалі, Зімбабве тощо. Політика нейтралітету в зарубіжних країнах.
27. Правовий статус Французького іноземного легіону.
28. Миротворчі сили та операції ООН.
29. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів країн Європи (Франція, Німеччини, Великобританія, Італія, Польща, Чехія, Російська Федерація).
30. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів країн Північної та Південної Америки (США, Канада, Бразилія, Куба, Аргентина, Уругвай, Парагвай, Чилі).

31. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів країн Азії (Китай, Індія, Японія).
32. Конституційно – правові принципи організації та діяльності судових органів африканських країн (Єгипет, ПАР, Сомалі, Зімбабве тощо).
33. Сучасні проблеми правового регулювання автономій.
34. Повноваження місцевих органів влади зарубіжних країн у сфері регулювання питань права та економіки.
35. Основні підходи до організації законодавчої влади суб'єктів федерації та автономних утворень.
36. Правовий статус імператора Японії.
37. Компетенція органів місцевого самоврядування.
38. Взаємодія органів місцевого самоврядування та місцевого управління.
39. Федеральні державні органи США.
40. Міграційна політика Франції.
41. Особливості конституції Великобританії.
42. Організація судової системи Великобританії.
43. Особливості функціонування Конституційної Ради Франції.
44. Особливості законодавчого процесу у парламенті ФРН.
45. Історія розвитку місцевого самоврядування.
46. Політико-територіальний устрій та місцеві органи влади в США.

VII. Форми поточного та підсумкового контролю
КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ПЕРДМЕТУ «ПОРІВНЯЛЬНЕ
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»

1. Поняття та предмет порівняльного конституційного права.
2. Юридичні властивості конституції.
3. Поняття конституційного контролю. Органи конституційного контролю.
4. Американський федералізм. Правове становище штатів.
5. Характеристика уряду як державного інституту. Моделі організації уряду.
6. Особливості романо-германської (континентальної) системи правосуддя.
7. Конституційно-правові засоби прямої демократії.
8. Особливості статусу депутата в зарубіжних країнах.
9. Поняття судової влади. Судові системи та види судів.
10. Способи внесення змін та доповнень до конституцій.
11. Інавгурація та коронація як способи наділення владою глав держав.
12. Уряд Франції. Взаємовідносини Президента і уряду.
13. Суб'єкти конституційно-правових відносин та їх особливості.
14. Способи формування уряду.
15. Парламент Великобританії - структура і повноваження палат.
16. Взаємовідносини уряду із законодавчою та судовою владою за різних форм правління.
17. Процедура промульгації.
18. Фактори, що впливають на конституційний лад арабських країн.
19. Теорія розподілу влад та її практичне втілення.
20. Договірні та конституційні федерації.
21. Інститут делегованого законодавства в зарубіжних країнах.
22. Інституціоналізація політичних партій.
23. Порядок роботи та прийняття рішень парламентом.
24. Процедура імпічменту.
25. Правовий статус іноземних громадян, апатридів, біпатридів та біженців.
26. Конституційно-правовий інститут референдуму.

27. Повноваження та порядок роботи уряду.
28. Зміст основних прав і свобод людини і громадянина
29. Правове регулювання інституту референдуму в Україні.
30. Порядок заміщення посади Федерального Канцлера та формування уряду у Німеччині.
31. Повноваження омбудсмена.
32. Порядок проведення виборів Президента США.
33. Конституційна відповідальність та її види.
34. Конституційні обов'язки особи.
35. Авторитарний режим: основні риси. Тоталітаризм як крайній прояв авторитаризму.
36. Конституційна юстиція.
37. Правова доктрина, як джерело конституційного права.
38. Інститут народної ініціативи, її особливості та порядок її реалізації.
39. Особливості англо-американської системи правосуддя.
40. Судовий прецедент та судова практика як джерела конституційного права.
41. Виборчі системи.
42. Інститут контрасигнатури.
43. Закон як джерело конституційного права. Види законів: конституційні, органічні, звичайні (ординарні).
44. Поняття та принципи виборчого права.
45. Право «вето». Його суть та види.
46. Механізм реалізації конституції
47. Види партійних систем.
48. Конституційний статус глави держави: монарха; президента.
49. Особливості латиноамериканських конституцій.
50. Принципи громадянства.
51. Конгрес США. Правове становище та повноваження палат
52. Методологія науки конституційного права. Компаративістика як специфічний метод науки конституційного права.

53. Міжнародно-правове закріплення прав людини.
54. Парламент Великобританії - структура і повноваження палат.
55. Демократія, права людини, верховенство права як європейські цінності та основа принципів конституційного права.
56. Способи та підстави набуття громадянства.
57. Конституції та конституційний розвиток в ФРН.
58. Особливості джерел конституційного права в різних правових сім'ях.
59. Поняття конституційно-правового статусу особи та його складові. Принципи (загальні засади) конституційно-правового статусу особи.
60. Уряд Франції. Взаємовідносини Президента і уряду.
61. Ідеї конституціоналізму: зародження і розвиток.
62. Поняття безпосередньої демократії. Основні форми безпосередньої демократії та їх призначення.
63. Компетенція Конституційного суду.
64. Поняття та види джерел конституційного права.
65. Класифікації прав людини.
66. Недоліки та переваги виборчих систем.
67. Зміст та функції конституції.
68. Процедура натуралізації.
69. Представницька демократія: поняття, види. Механізм представницької демократії.
70. Класифікація референдумів.
71. Способи припинення громадянства.
72. Місце парламенту в системі вищих органів державної влади. Основні риси парламенту.
73. Конституційно-правова норма, її особливості. Структура конституційно-правової норми.
74. Президентська республіка: основні риси.
75. Компетенція органів місцевого самоврядування.
76. Види конституційно-правових норм.
77. Права людини і права громадянина.

78.Поняття виконавчої влади. Організація виконавчої влади за різних форм державного правління.

79.Порядок розробки та прийняття конституції. Концепція установчої влади.

80.Інститут громадянства: загальна характеристика.

81.Парламентський контроль.

82.Класифікація конституцій.

83.Конституційно-правовий статус громадських організацій.

84.Конфедерація та її правова природа.

85.Конституційно-правові відносини. Суб'єкти конституційно-правових відносин.

86.Подвійне громадянство. Причини виникнення та способи вирішення конфліктів.

87.Верхня палата парламенту в зарубіжних країнах.

88.Тлумачення конституції. Основні теорії тлумачення конституційних норм.

89.Взаємозв'язки політичних партій з різними складовими державного механізму.

90.Депутатський індемнітет та його застосування.

ІХ. Рекомендовані джерела інформації

1. Автономов А.С. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : [учебник] / Автономов А.С., Сивицкий В. А., Черкасов А.И. [под ред. А.С. Автономова] — М.: Юриспруденция, 2001. — 400 с.
2. Алебастрова И.А. Конституционное право зарубежных стран / Алебастрова И.А. — М: «Проспект» - 2008.- 624 с
3. Алексеєнко І.Г. Європейська модель конституційної юстиції (порівняльноправово ретроспектива) / Алексеєнко І.Г. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998. — 230 с.
4. Андраш Ш. Конституціоналізм и конституційний контроль в посткомуністическій Європі / Ш. Андраш // Конституційне право: східноєвропейське обґлядження. — 1999. — №3(28). — С. 77-80.
5. Баглай М.В. Конституційне право зарубіжних країн : [учеб. для вузів] / Баглай М.В., Гуреева Н.П., Даниленко В.Н., Карлов Ю.Н., Кашкин С.Ю. / Моск. Гос. Ин-т міжнародних відносин (ун-т) МІД РФ, - М.: Норма, 1999.- 832 с.
6. Баймуратов М.О. Муніципальне право зарубіжних країн: [навч. посіб.] / Баймуратов М.О., Батанов О.В., Кампо В.М., Музика О.А. / Акад. муніцип. упр. (м.Київ), НДІ приват. права і підприємництва АПН України. — К.: Знання України, 2006. — 120 с.
7. Батанов О. Порівняльний аналіз функціонування муніципальних виборчих систем у зарубіжних країнах / О. Батанов // Вісник Центральної виборчої комісії. — 2013. - № 1 (25). — С. 58-63.
8. Бостан С.К. Історичні засади форми політико-територіального устрою та перспективи її розвитку / С.К. Бостан // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 2003. — № 3. — С. 18-28.
9. Бостан С.К. Поняття «форма державного правління» в сучасній юридичній науці / С.К. Бостан // Вісник Одеського юридичного інституту. — 2005. — № 4. — Ч. 1. — С. 20-26.
10. Белов Д.М. Інститут імпічменту президента в країнах СНД (порівняльноправовий аналіз) / Д.М. Белов // Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія Право. – Випуск 3. – Ужгород: —Ліра, 2004. – С. 46-49.

11. Белов Д.М. Конституційно-правове регулювання виборів глави держави в країнах СНД (порівняльний аналіз) / Д.М. Белов // Життя і право: Львівський правничий часопис . – 2004. – № 6. – С. 19-24.

12. Василевич Г. А. Конституционное право Республики Беларусь: [учебник] / Василевич Г. А. - М.: Книжный Дем; Интерпрессервис, 2003. - 832 с.

13. Ганжуров Ю. Парламентське лобіювання в контексті політичної комунікації / Ю. Ганжуров // Політ. менеджмент. – 2005. – № 4. – С. 50-62.

14. Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн: [підручник] / Георгіца А.З. – Чернівці: Рута, 2001. – 431 с.

15. Георгіца А.З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії та практики / Георгіца А.З. – Чернівці.: —Рута, 1998. – 484 с.

16. Григонис Э.Л. Конституционное право зарубежных стран / Э.Л. Григонис, 36 В.П. Григонис. Спб. - 2008, 208 с.

17. Дахова І.І. Конституційно-правовий статус глави уряду в зарубіжних країнах / І.І. Дахова // Актуальні проблеми правознавства: Тези доп. і наук. повідом. учасників наук. конф. молодих учених та здобувачів (м. Харків, 1-2 березня 2006 р.); За ред. М.І. Панова. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2006. – С. 34-36.

18. Державне право зарубіжних країн (у схемах): навч. посіб. / Б. В. Калиновський, О. Я. Лапка, Н. Я. Лапка, Т. О. Пікуля, Л. А. Івершенко, Л. М. Козодой, К. В. Тарасенко; За заг. ред. О. Я. Лапки. – К.: КНТ, 2012. – 528 с.

19. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. – К., Москаленко О. М., 2012. – 212 с.

20. Дукашева Е.А. Права человека: [ученик для вузов] / Дукашева Е.А.; Отв. ред. чл.- корр. РН, д. ю. н. Е.А. Лукашева. - М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА- М), 2002,-573 с.

21. Дунаєва Л.М. Зарубіжний досвід місцевого самоврядування (політикоправовий аналіз) / Л.М. Дунаєва // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2004. – Вип. 26. – С. 594-602.
22. Двопалатний парламент: світовий досвід та українські реалії: [монографія]; Ред.: О.А. Фісун; Нац. ін-т стратег. дослідж. – Х.: Золоті сторінки, 2008. – 200 с.
23. Егинбарян Р.В. Конституционное право: [учебник] / Р.В. Егинбарян, Э.В. Татевосян — М.: Юристъ, 2000. — 492 с.
24. Згурська В.Л. Проблема взаємовідносин федеративної (союзної) держави і держав-членів (за В. Старосольським) / В.Л. Згурська // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2006. – Вип. 32. – С. 540-547.
25. Ієрусалімова І.О. Конституційні обов'язки в структурі правового статусу громадянина і їх соціальна цінність / І.О. Ієрусалімова // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2001. – Вип. 14. – С. 177-179.
26. Ілейко В.Р. Історичний аспект розвитку поглядів на проблему дієздатності / В.Р. Ілейко // Галиц. лікар. вісн. – 2003. – № 1. – С. 118-120.
27. Іванова И.К. Плата лордов на рубеже XX века / И.К. Иванова // Государство и право. – 2003. - №6. – С.70-73.
28. Калашников В.М. Організаційно-правові засади місцевого управління і самоврядування в зарубіжних країнах: [монографія] / Калашников В.М.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. – Д.: Пороги, 2009. – 387 с.
29. Кельман М. Підсумкові акти конституційної юрисдикції зарубіжних країн: їх юридична природа / М. Кельман // Право України. – 2000. – № 10. – С. 124- 127.
30. Коваленко А.А. Інститут глави держави в системі органів державної влади / А.А. Коваленко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2002. – Вип. 17. – С. 70-76.
31. Ковешнигов Е.М. Основы конституционного права зарубежных стран: [Учеб. пособие] / Е.М. Ковешнигов - М., ИНФРП-М 2001. – 192 с.

32. Конституции государств Европы : [в 3 т.] / Л. А. Окуньков (общ. ред. и вступ. ст.). — М. : Норма, 2001— . — Т. 1. — 2001. — 816 с. Т. 2. — 2001. — 838 с. Т. 3. — 2001. — 790 с.

33. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник / В.М.Шаповал. — 2-ге вид., перероб. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 464 с.

34. Конституційне право зарубіжних країн : [навч. Посібник] / М.С.Горшеньова, К.О. Заюморна, В.О. Ріяка та ін.; За заг.ред. В.О.Ріяки. - 2-е вид., допов. і перероб.— К.: Юрінкомінтер, 2006. - 544 с.

35. Конституційне право України: [підручник] / О.Ф.Фрицький. - К., 2004 - 536 с.

36. Ладиченко В.В. Правовий статус особи й обмеження основних прав / В.В. Ладиченко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. — 2006. — Вип. 33. — С. 17-24.

37. Лазур Я.В. Правові засади національно-культурних автономій національних меншин за законодавством зарубіжних країн / Я.В. Лазур // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. — 2005. — Вип. 28. — С. 295- 302.

38. Мазур Д.В. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів президента в сучасних республіках змішаного типу / Д.В. Мазур // Право і безпека. — 2005. — Т.4. — № 5. — С. 32-35.

39. Малишко М.І. Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму) : [навч.- метод. Довідник] / Малишко М.І.; Межрегіональна Академія управління персоналом. — 2-ге вид., доп. — К.: МАУП, 2000. — 111с.

40. Медушевский А.Н. Сравнительное конституционное право и политические институты: курс лекций / А.Н. Медушевский. — М.: ГУ ВШЭ, 2002. — 574 с.

41. Марченко В.В. Формування урядів сучасних зарубіжних країн / В.В. Марченко // Збірник наукових праць. Серія —Право. — Х.: ХНАДУ: — 2002. — № 2. — С. 42-50.

42. Молдован В.В. Судоустрій: Україна, Велика Британія, Російська Федерація, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН: [навч. посіб.] / Молдован В.В.; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К.: Кондор, 2003. – 254 с.
43. Москвич Л.М. Статус суддів: теоретичний та порівняльно-правовий аналіз: [монографія] / Москвич Л.М. –К., 2004. – 223 с.
44. Окунев І.С. Проблема правосуб'єктності як складова теорії правового статусу суб'єкта права / І.С. Окунев // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2007. – Вип. 37. – С. 58-65.
45. Олійник М.П. Деякі аспекти правового статусу привілеїв парламентаріїв у порівняльному конституційному праві / Олійник М.П., Олійник Н.М. // Вісник Технологічного університету Поділля. – 1999. – № 6. – С. 19-20.
46. Портнов А. В. Особливості інституту конституційного контролю в Швейцарській Конфедерації // Андрій Володимирович Портнов // Вісник Вищої ради юстиції. - № 3 (11) 2012, С. 139-146
47. Павленко Р.М. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід / Р.М. Павленко – К.: Вид. дім —КМ Акад., 2002. – 253 с.
48. Приполова Л. І. Європейський досвід запровадження номенклатури територіальних одиниць для статистики (NUTS) та перспективи для України / Л. І. Приполова // Віче. — Київ, 2013. — № 12. — С. 26—28.
49. Приполова Л.І. Законодавче регулювання статусу адміністративно-територіальних одиниць в окремих європейських унітарних державах / Л. І. Приполова // Віче. – Київ, 2013. – № 14. – С. 27-29.
50. Сравнительное конституционное право [под ред. Кошер, доктор юрид. наук, проф., Чиркина В.Е., доктор юрид. наук, проф., Юдина Ю.А., доктор юрид. н;у к.] — М.: Манускрипт, 1996. - 730 с.
51. Судові та правоохоронні органи європейських країн: [навч.-метод. посіб.]; Підгот.: Ю.Є. Полянський; В.В. Долежан; Одес. нац. юрид. акад. – О.: Юрид. пра, 2005. – 82 с.

52. Сухонос В.В. Світовий досвід закріплення статусу глави держави: історико-законодавчий контекст / В.В.Сухонос // Правова держава: Щорічник наук. пр. – 2007. – Вип. 18. – С. 207-217.

53. Тодика О.Ю. Вибори до парламентів країн СНД (Порівняльно-правовий аспект): [монографія] / Тодика О.Ю.; Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого. – Х.: Факт, 2003. – 147 с.

54. Хартли Т.К. Основы права Европейского общества. Введение в конституционное и административное право Европейского общества / Хартли Т.К. Под ред. В.Г. Бенда,- М.: ЮНИТИ, 1998.- 647 с.

55. Хачатурян Х.В. Отечественное самоуправление в мировом историческом процессе: [монографія] / Хачатурян Х.В. – К.: Киев. междунар. ун-т, 2008. – 556 с.

56. Чепель О.Д. Особливості основних гарантій депутатської діяльності в Україні та зарубіжних країнах / О.Д. Чепель // Держава і право. Юрид. і політ. науки – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, – 2005. – Вип. 28. – С. 262-268.

Інтернет –ресурс:

1. Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nplu.org/>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nau.ua>

4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>

5. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://president.gov.ua>

6. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kmu.gov.ua>

7. Офіційний сайт Конституційного Суду України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ccu.gov.ua>
8. Офіційний сайт Палати Представників Республіки Білорусь [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.house.gov.by/>
9. Офіційний веб-сайт Національного зібрання Республіки Білорусь [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sovrep.gov.by/>
10. Офіційний веб-сайт Президента Республіки Білорусь [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://president.gov.by/>
11. Офіційний сайт Британського Парламенту [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.parliament.uk/>
12. Офіційний сайт Бундестагу Німеччини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bundestag.de/>
13. Офіційний сайт Сенату США [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.senate.gov/>
14. Офіційний веб-сайт Палати Представників США [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.house.gov/>
15. Офіційний веб-сайт Президента США [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/>
16. Офіційний веб-сайт Парламенту Республіки Франція [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.parlement.fr/index.html>
17. Американська бібліотека НаУКМА [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.library.ukma.kiev.ua/amer>
18. Бібліотека Конгресу США [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.loc.gov>
19. Російська державна бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rsl.ru>
20. Британська бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bl.uk>
21. Німецька національна бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www/d-nd.de>

22. Національна бібліотека Франції [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bnf.fr>

23. Європейська цифрова бібліотека (Europeana)[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dev.europeana.eu>

